

OBOWIĄZEK OPUSZCZENIA LOKALU ZAJMOWANEGO WSPÓLNIE Z POKRZYWDZONYM JAKO ŚRODEK PROBACYJNY

BLANKA J. STEFAŃSKA*

DOI: 10.26399/iusnovum.v19.2.2025.12/b.j.stefanska

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, orzekany tytułem środka probacyjnego. Rozważania obejmują kształtowanie się tego obowiązku, jego charakter prawny, cel, istotę, przesłanki, tryb orzekania, czas, sposób wykonania oraz skutki jego naruszenia. Celem artykułu jest dokonanie analizy środka probacyjnego obowiązku opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i wskazanie funkcji spełnianej przez ten środek. Tezą badawczą jest twierdzenie, że obowiązek opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jako środek probacyjny służy głównie ochronie pokrzywdzonego, a w mniejszym stopniu oddziałuje na skazanego. Hipotezą badawczą jest założenie, że obowiązek ten jest w zasadzie uregulowany prawidłowo i wymaga niewielkich zmian normatywnych. W rozważaniach została zastosowana metoda teoretyczno-prawna, bowiem skupiają się one na analizie teoretycznych aspektów tego nakazu i jego analizie normatywnej w odniesieniu do poglądów przedstawicieli doktryny.

Słowa kluczowe: lokal, obowiązek opuszczenia, okres próby, pokrzywdzony, przemoc domowa, środek probacyjny, warunkowe umorzenie postępowania, warunkowe zawieszenie wykonania kary, warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary

* dr hab., prof. UŁa, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie (Polska), e-mail: blanka.stefanska@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-3146-6842

Artykuł opublikowany w formule otwartego dostępu (open access) na licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

OBLIGATION TO LEAVE THE PREMISES OCCUPIED JOINTLY WITH THE VICTIM AS A PROBATION MEASURE

ABSTRACT

The subject of the article is the obligation to leave the premises occupied jointly with the aggrieved party, imposed on the accused person as a probation measure. The considerations include the evolution of this obligation, its legal nature, purpose, essence, grounds, mode of adjudication, time, manner of execution and the effects of its violation. The aim of the article is to analyse the probation measure of the perpetrator's obligation to leave the premises occupied jointly with the aggrieved party and to indicate the function fulfilled by this measure. The research thesis is that the obligation to leave residential premises occupied jointly with the aggrieved party as a probation measure serves mainly to protect the aggrieved, and affects the convicted person to a lesser extent. The research hypothesis is the assumption that this obligation is generally regulated correctly and requires some small normative amendments. The theoretical-legal method is used in the article, because it focuses on the analysis of theoretical aspects of this order and its normative analysis in relation to the views of the representatives of the doctrine.

Key words: conditional discontinuance of a proceeding, conditional release from serving the sentence, conditional suspension of the execution of the sentence, domestic violence, aggrieved party, obligation to leave, premises, probation measure, probation period

WPROWADZENIE

Ustawodawca, dążąc do zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz inicjowania i wspierania działań polegających na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, wprowadził m.in. nakaz/obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, nadając mu różny charakter prawny. Występuje on w charakterze:

- 1) środka cywilnoprawnego (art. 560² – 560¹² k.p.c.);
- 2) zabezpieczenia sądowego (art. 755¹ – 755³ k.p.c.);
- 3) środka tymczasowego stosowanego przez Policję (art. 15aa–15ak Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹);
- 4) środka tymczasowego stosowanego przez Żandarmerię Wojskową (art. 18a–18k Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych²);
- 5) obowiązku przy warunkowym dozorze Policji (art. 275 § 3 k.p.k.);
- 6) środka zapobiegawczego nakazu okresowego opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a k.p.k.);
- 7) środka karnego nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e, art. 41a § 1 i 2 k.k.);

¹ Dz.U. z 2024 r., poz. 145.

² Dz.U. z 2023 r., poz. 1266.

- 8) środka probacyjnego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary (art. 72 § 1 pkt 7b k.k.);
- 9) środka probacyjnego w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego (art. 67 § 3 k.k.);
- 10) środka probacyjnego w związku z warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty kary pozbawienia wolności (art. 159 § 1 k.k.w. w zw. z art. 72 § 1 k.k.).

Celem artykułu jest dokonanie analizy środka probacyjnego w postaci obowiązku opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i wskazanie funkcji spełnianej przez ten środek. Tezą badawczą jest twierdzenie, że obowiązek opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jako środek probacyjny służy głównie ochronie pokrzywdzonego, a w mniejszym stopniu oddziałuje na skazanego.

Hipotezą badawczą jest założenie, że obowiązek ten jest uregulowany prawidłowo i nie wymaga zmian normatywnych. W rozważaniach została zastosowana metoda teoretyczno-prawna, bowiem skupiają się one na analizie teoretycznych aspektów tego nakazu i jego analizie normatywnej w odniesieniu do poglądów przedstawicieli doktryny.

KSZTAŁTOWANIE SIĘ OBOWIĄZKU OPUSZCZENIA PRZEZ OSKARŻONEGO LOKALU ZAJMOWANEGO WSPÓLNIE Z POKRZYWDZONYM W CHARAKTERZE ŚRODKA PROBACYJNEGO

Obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym został wprowadzony do katalogu środków probacyjnych w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej³ (art. 15 pkt 3 lit. c), w której dodano do art. 72 § 1 pkt 7b k.k. obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw⁴ (art. 5 pkt 5 lit. b) na sąd nakładający na sprawcę przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, nałożono obowiązek określenia sposobu kontaktu skazanego z pokrzywdzonym (art. 72 § 1a k.k.). Na mocy Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵ (art. 1 pkt 36 lit. c) treść tego przepisu uzyskała numerację § 1b.

Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy omawianego obowiązku nie dodano do środków probacyjnych orzekanych w związku

³ Dz.U. z 2024 r., poz. 1673, dalej jako u.op.p.r.

⁴ Dz.U. z 2010 r., nr 125, poz. 842, dalej jako nowela z 2010 r.

⁵ Dz.U. z 2015 r., poz. 396.

z warunkowym umorzeniem postępowania karnego (art. 67 § 3 k.k.), mimo że tą ustawą nowelizowano ten przepis. Jednakże w art. 13 u.op.p.r. postanowiono, że umarzając warunkowo postępowanie karne wobec sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny albo zawieszając wykonanie kary za takie przestępstwo, sąd, nakładając obowiązek, o którym mowa w art. 72 § 1 pkt 7a i 7b k.k., określa sposób kontaktu skazanego z pokrzywdzonym lub może zakazać zbliżania się skazanego do pokrzywdzonego w określonych okolicznościach. Wymienienie w tym przepisie art. 72 § 1 pkt 7b k.k., dotyczącego obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, rodzi wątpliwość, czy w ten sposób dopuszczono orzekanie tego środka także przy warunkowym umorzenia postępowania. W doktrynie przyjmuje się, że cyt. art. 13 rozszerza treść art. 67 § 3 k.k., dopuszczając możliwość orzeczenia tego obowiązku w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego, argumentując, że art. 13 u.op.p.r. jest *lex specialis* w stosunku do art. 67 § 3 k.k., ale tylko wobec sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, na co wskazuje hipoteza tej normy⁶. Jest to pogląd nietrafny, gdyż aby można było go orzec, musiałoby to wprost wynikać z przepisu. Skoro w art. 67 § 3 k.k. taki środek probacyjny nie występuje, to treść art. 13 u.op.p.r. nie może go dotyczyć⁷. Wyprowadzenie takiej możliwości z art. 13 u.op.p.r. jest nie do zaakceptowania, gdyż jest wynikiem niedopuszczalnej wykładni rozszerzającej.

Obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym został dodany do środków probacyjnych stosowanych w związku z warunkowym umorzeniem postępowania nowelą z 2010 r. (art. 5 pkt 4) przez odesłanie w art. 67 § 3 k.k. do art. 72 § 1 pkt 7b, przewidującego taki środek, jednocześnie uchylając art. 13 u.op.p.r. Ten ostatni przepis, w związku z orzeczeniem tego środka wobec sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, nakazywał określenie sposobu kontaktu skazanego z pokrzywdzonym lub możliwość zakazania zbliżania się skazanego do pokrzywdzonego w danych okolicznościach. Nowela z 2010 r. wprowadziła obowiązek określenia sposobu kontaktu sprawcy z pokrzywdzonym w razie orzeczenia obowiązku opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w stosunku sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, ale tylko w razie dopuszczenia się takiego przestępstwa wobec osoby najbliższej (art. 67 § 3 *in fine* k.k.⁸), a nie wobec członka rodziny. Ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁹ (art. 7 pkt 7) możliwość orzeczenia tego obowiązku została określona przez odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów art. 72 § 1 pkt 7b k.k.

Nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym stał się środkiem probacyjnym wraz z dodaniem tego obowiązku do art. 72 § 1 k.k., bowiem

⁶ R.A. Stefański, *Nowe środki probacyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4, s. 27–28.

⁷ Tak też S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 422.

⁸ W brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 2 Ustawy z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r., nr 39, poz. 202).

⁹ Dz.U. z 2016 r., poz. 437.

w art. 159 § 1 k.k.w. od samego początku jego obowiązywania sąd penitencjarny był uprawniony do nałożenia na warunkowo zwalnianego obowiązków określonych w art. 72 § 1 k.k., a zatem każda zmiana tego przepisu dotyczyła także obowiązków związanych z warunkowym przedterminowym zwolnieniem.

Ze względu na to, że dopuszczalność stosowania tego środka w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego i warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty kary została uregulowana przez odesłanie w art. 67 § 3 k.k. do niektórych obowiązków z art. 72 § 1 k.k., w tym do omawianego obowiązku, a w art. 159 § 1 k.k.w. do całego art. 72 § 1 k.k., podstawowe znaczenie ma ten ostatni przepis.

CHARAKTER PRAWNY OBOWIĄZKU

Określenie charakteru prawnego obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, przewidzianego w art. 67 § 3, art. 72 § 1 pkt 7b k.k., art. 159 § 1 k.k.w. jest stosunkowo proste. W art. 72 § 1 k.k. są zamieszczone obowiązki stosowane w okresie próby związanym z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności. W art. 67 § 3 k.k. i art. 159 § 1 k.k.w. odesłano do obowiązków określonych w art. 72 § 1 k.k., stosowanych odpowiednio w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego i warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności, co oznacza, że we wszystkich tych wypadkach mają one taki sam charakter prawny. Obowiązki w okresie próby – jak słusznie podkreśla się w doktrynie – są podstawą polskiej probacji¹⁰. Obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym we wszystkich tych wypadkach jest środkiem probacyjnym¹¹. Wątpliwości co do takiego określenia charakteru prawnego nasuwają wypowiedzi w literaturze w stosunku do środków orzekanych w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego¹². Przyjmuje się, że m.in. stanowią namiastkę kary (quasi-karę)¹³, są prawnokarnymi środkami oddziaływania resocjalizacyjnego¹⁴, wychowawczymi środkami

¹⁰ J. Śliwowski, *Zasady wykonania kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności według nowego ustawodawstwa karnego*, Warszawa 1969, s. 34.

¹¹ B. Kunicka-Michalska, w: M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego. Kara i inne środki reakcji prawnokarnej*, t. 6, Warszawa 2016, s. 1071; S. Spurek, *Isolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013, s. 258; A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, *Funkcjonalność i adekwatność środka karnego i obowiązku probacyjnego nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Czy regulacje prawnokarne odpowiadają potrzebom osób pokrzywdzonych?*, „Archiwum Kryminologii” 2019, nr 1, s. 300; wyrok SN z dnia 18 czerwca 2009 r., IV KK 144/09, LEX nr 512111.

¹² Szerzej zob. B. Kunicka-Michalska, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970–1977*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Łódź 1982, s. 133–141 i podana tam literatura.

¹³ M. Leonieni, W. Michalski, *Efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego w praktyce sądowej*, Warszawa 1975, s. 10; S. Paweła, *Środki probacyjne w kodeksie karnym*, „Nowe Prawo” 1974, nr 2, s. 141; B. Kunicka-Michalska, *Warunkowe umorzenie...*, op. cit., s. 235.

¹⁴ A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973, s. 61 i 131.

resocjalizacji pozbawionymi elementów karnych¹⁵, środkami adaptacyjnymi stanowiącymi weryfikatory dodatniej prognozy kryminologicznej¹⁶ lub namiastką środka karnego¹⁷. O ich charakterze także decyduje ułożenie w art. 72 § 1 k.k., bowiem w art. 67 § 3 k.k. i art. 159 § 1 k.k.w. nie zostały wymienione z nazwy, a – jak już wskazywano – poprzez odesłanie do art. 72 § 1 pkt 7b k.k.

CEL OBOWIĄZKU

In genere obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym ma przede wszystkim doprowadzić do wyeliminowania warunków umożliwiających sprawcy dopuszczenie się ponownego przestępstwa wobec pokrzywdzonego, a także chronić go przed doznaniem negatywnych przeżyć związanych z codziennym kontaktem ze sprawcą¹⁸. Ma doprowadzić do zagwarantowania pokrzywdzonemu poczucia bezpieczeństwa i umożliwienia zamieszkiwania w warunkach bezpiecznych i spokojnych, w których sprawca przestępstwa zostaje od niego odizolowany¹⁹. Jest jednym ze sposobów zapewnienia pokrzywdzonemu bezpieczeństwa²⁰.

Wspólne korzystanie z lokalu przez sprawcę i pokrzywdzonego stwarza ryzyko ponownego wystąpienia aktu agresji. Zasadnie twierdzi się, że w systemie prawnym nieprzewidującym procedury pozwalającej zobowiązać sprawcę do opuszczenia miejsca zamieszkania lub w którym takiego obowiązku nie da się wyegzekwować, osoby doznające przemocy nie są należycie chronione²¹.

Słusznie w literaturze zauważa się, że stosowanie tego środka jest wyrazem nie tylko ochrony pokrzywdzonego przed przemocą, ale również zapobiegania popełniania przestępstw na małoletnich poprzez znaczne utrudnienie, a z założenia uniemożliwienie kontaktu nie tylko pokrzywdzonego ze sprawcą, ale również z pozostałymi domownikami; ma również wpływać na psychikę sprawcy i skłaniać go do ponownego przemyślenia swojego postępowania²².

Podstawowym celem tego obowiązku jako środka probacyjnego jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej, w tym ochrona ofiar przed

¹⁵ J. Kutrzebski, *Warunkowe umorzenie postępowania a odpowiedzialność karna*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1974, nr 63, s. 183.

¹⁶ A. Zoll, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Kroków 1973, s. 94–97.

¹⁷ B. Kunicka-Michalska, w: M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego...*, op. cit., s. 1071.

¹⁸ S. Spurek, *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Warszawa 2011, s. 21–40.

¹⁹ P. Skonieczna-Masternak, *Prawnonaturalne aspekty istnienia środków kompensacyjnych w polskim prawie karnym z punktu widzenia rozwoju systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem*, w: M. Sopiński (red.), *Aksjologia systemu prawa*, t. II, Warszawa 2023, s. 161–162.

²⁰ S. Spurek, *Isolacja sprawcy przemocy w rodzinie od ofiary*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s. 147.

²¹ G. Wrona, *Obowiązki nakładane na osoby skazane z art. 207 § 1 k.k. w orzecznictwie sądów rejonowych*, „Archiwum Kryminologii” 2011, nr XXXIII, s. 216.

²² M. Słupek, *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i inne środki ochrony prawnej pokrzywdzonych przemocą domową*, w: W. Jedlecka i in. (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności. Z zagadnień nauk penalnych*, Wrocław 2019, s. 185–186.

dalszym pokrzywdzeniem i pomoc sprawcy w zmianie postawy²³. Ma przeciwdziałać kontynuowaniu przez sprawcę przestępstwa, w szczególności znęcania się nad osobą najbliższą, i ochronić ją przed doznawaniem negatywnych przeżyć związanych z codziennym kontaktem ze sprawcą²⁴.

TREŚĆ OBOWIĄZKU

Obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym polega na fizycznym opuszczeniu lokalu, który sprawca dotychczas zajmował wraz z pokrzywdzonym. Słowo „opuszczenie” oznacza „pozostawienie, odejście, zostawienie”²⁵. Wykładnia językowa nie pozostawia wątpliwości, że sprawca musi nie tylko opuścić lokal, ale nie może do niego powrócić. Słusznie Sąd Najwyższy na tle art. 41a § 1 k.k. wskazał, że istota opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym nie sprowadza się wyłącznie do opuszczenia lokalu, ale również obejmuje obowiązek pozostawania poza lokalem zajmowanym wspólnie z pokrzywdzonym²⁶.

Jest więc formą odseparowania umożliwiającą osobie dotkniętej przemocą pozostanie w zajmowanym lokalu, stanowi alternatywę dla ucieczki z niego i konieczności szukania dla siebie oraz ewentualnie dla dzieci innego bezpiecznego schronienia²⁷.

Samo tylko opuszczenie lokalu przez oskarżonego może nie zapewnić w pełni ochrony pokrzywdzonego, gdyż może on przychodzić w jego pobliże i swoim zachowaniem negatywnie wpływać na samopoczucie pokrzywdzonego, a nawet dopuszczać się wobec niego aktów agresji. W związku z tym nasuwa się wniosek *de lege ferenda*, by obowiązek ten połączyć z obowiązkiem niezblizania się do wspólnie zajmowanego lokalu i jego bezpośredniego otoczenia. Art. 72 § 1 pkt 7b k.k. mógłby mieć brzmienie: „7b) opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym oraz niezblizania się do niego i jego bezpośredniego otoczenia”. Taki obowiązek jest przewidziany kumulatywnie z nakazem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, który ma inny charakter prawnym. I tak:

- środek zapobiegawczy w postaci nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jest połączony z nakazem opuszczenia jego najbliższego otoczenia (art. 275a § 1 k.p.k.);
- środek cywilnoprawny obejmuje obowiązek opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 260⁷ k.p.c.);
- środek tymczasowy stosowany przez Policję lub Żandarmerię Wojskową występuje jako nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego

²³ R.A. Stefański, *Nowe środki...*, op. cit., s. 25; S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy...*, op. cit., s. 451.

²⁴ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy...*, op. cit., s. 453–454.

²⁵ H. Zgółkova (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 26, Poznań 2000, s. 389.

²⁶ Wyrok SN z dnia 6 grudnia 2012 r., V KK 306/12, LEX nr 1231655.

²⁷ M. Czarkowska, *Nakaz opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie*, „Praca Socjalna” 2021, nr 1, s. 141.

mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 15aa Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji²⁸, art. 18a Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych²⁹).

Jedynie środek karny ma postać nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 41a § 1 k.k.).

Wprawdzie w charakterze obowiązku probacyjnego jest dopuszczalne orzeczenie dodatkowego obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 k.k.) lub środka karnego w postaci zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 41a § 1 k.k.), którymi może być bezpośrednie otoczenie opuszczonego przez oskarżonego lokalu. Niemniej prostszym rozwiązaniem jest połączenie tych obowiązków lub nakazów w jednym. Ponadto, przemawia za tym symetria tych regulacji.

Ustawodawca na określenie miejsca, które sprawca ma opuścić, używa pojęcia „lokal”. W ustawodawstwie jest ono definiowane jako:

- służący do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, a także lokal będący pracownią służącą twórcom do prowadzenia działalności w dziedzinie kultury i sztuki; nie jest w rozumieniu ustawy lokalem pomieszczenie przeznaczone do krótkotrwałego pobytu osób, w szczególności znajdujące się w budynkach internatów, burs, pensjonatów, hoteli, domów wypoczynkowych lub w innych budynkach służących do celów turystycznych lub wypoczynkowych (art. 2 ust. 1 pkt 4 Ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego³⁰);
- lokal obejmujący samodzielny lokal mieszkalny oraz lokal o innym przeznaczeniu (art. 2 ust. 1 Ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali³¹). Samodzielny lokal mieszkalny definiuje się jako wydzieloną trwałymi ścianami w obrębie budynku izbę lub zespół izb przeznaczonych na stały pobyt ludzi, które wraz z pomieszczeniami pomocniczymi służą zaspokajaniu ich potrzeb mieszkaniowych, z tym że definicję tę stosuje się odpowiednio również do samodzielnych lokali wykorzystywanych zgodnie z przeznaczeniem na cele inne niż mieszkalne (art. 2 ust. 2 cyt. ustawy). Do lokalu mogą przynależeć, jako jego części składowe, pomieszczenia, choćby nawet do niego bezpośrednio nie przylegały lub były położone w granicach nieruchomości gruntowej poza budynkiem, w którym wyodrębniono dany lokal, a w szczególności: piwnica, strych, komórka, garaż, stanowiące pomieszczenia przynależne (art. 2 ust. 4 cyt. ustawy).
- wydzielona trwałymi ścianami w obrębie budynku izba lub zespół izb, wraz z innymi pomieszczeniami przeznaczonymi na stały pobyt ludzi, lub też budynek mieszkalny, w którym znajduje się tylko jeden lokal mieszkalny, jeżeli taki dom lub lokal posiadają odrębne wejście z zewnątrz budynku lub z klatki schodowej (art. 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych

²⁸ Dz.U. z 2024 r., poz. 145.

²⁹ Dz.U. z 2023 r., poz. 1266.

³⁰ Dz.U. z 2023 r., poz. 725.

³¹ Dz.U. z 2021 r., poz. 1048.

i Administracji z dnia 16 sierpnia 1999 r. w sprawie warunków technicznych użytkowania budynków mieszkalnych³²).

Wydawać by się mogło, że definicje te należy stosować także do interpretacji pojęcia „lokal” użytego w określeniu omawianego środka, skoro definicja ustawowa swoim zasięgiem obejmuje inne akty prawne, jeżeli jest zawarta w ustawie, która uważana jest w tej dziedzinie za ustawę podstawową³³. Problem w tym, że wskazane wyżej definicje różnią się znacznie między sobą, co spowodowane jest innymi celami, którym mają służyć. W związku z tym nie sposób przenieść którejś z nich na grunt Kodeksu karnego. Wprawdzie żadna z wymienionych wyżej definicji nie jest wiążąca przy dokonywaniu interpretacji określeń użytych w Kodeksie karnym, ale mogą one być pomocne przy wykładni zawartych w nim pojęć³⁴.

W znaczeniu językowym lokal oznacza „mieszkanie, pomieszczenie, część domu, budynku”, ale także „miejsce publiczne, zakład prowadzący działalność gospodarczą, a także rozrywkową, gdzie spędza się czas najczęściej w towarzystwie innych osób”³⁵.

Mając na uwadze te definicje i znaczenie potoczne wyrazu „lokal”, można przyjąć, że w omawianym obowiązku chodzi o wydzieloną trwałymi ścianami w obrębie budynku izbę lub zespół izb wraz z pomieszczeniami pomocniczymi, służącymi do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych. Istotne znaczenie ma nie przeznaczenie pomieszczenia, a faktyczne jego wykorzystywanie. W art. 72 § 1 pkt 7b k.k. akcent jest położony na wspólne zajmowanie lokalu, a nie na zamieszkiwanie w nim, co oznacza, że jego zakres obejmuje nie tylko lokale przeznaczone do celów mieszkalnych. Nie budzi wątpliwości, że w pojęciu tym mieści się mieszkanie, będące zespołem pomieszczeń mieszkalnych i pomocniczych, mających odrębne wejście, wydzielony stałymi przegrodami budowlanymi, umożliwiający stały pobyt ludzi i prowadzenie samodzielnego gospodarstwa domowego (art. 3 pkt 9 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie³⁶). Może to być też pomieszczenie o charakterze tymczasowym, np. barak lub barka³⁷.

W literaturze przez lokal rozumie się każde wyodrębnione pomieszczenie wykorzystywane do celów mieszkalnych³⁸, a także pomieszczenie wydzielone trwałymi ścianami w obrębie budynku – izba lub izby – wraz z innymi pomieszczeniami pomocniczymi służącymi zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych ludzi (pomieszczeniami przynależnymi), np. piwnicą, strychem, komórką, garażem, położonymi w granicach jednej nieruchomości gruntowej³⁹.

³² Dz.U. z 1999 r., nr 74, poz. 836.

³³ M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2010, s. 331.

³⁴ R.A. Stefański, w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2024, teza 52 do art. 41a.

³⁵ H. Zgótkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 19, Poznań 1998, s. 285.

³⁶ Dz.U. z 2022 r., poz. 1225 ze zm.

³⁷ R.A. Stefański, w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2025, s. 403; M. Budyn-Kulik, w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 198.

³⁸ M. Budyn-Kulik, w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 1198.

³⁹ R.A. Stefański, w: M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 249.

Lokalami nie są:

- lokal użytkowy, którym jest jedno pomieszczenie lub zespół pomieszczeń, wydzielone stałymi przegrodami budowlanymi, niebędące mieszkaniem, pomieszczeniem technicznym albo pomieszczeniem gospodarczym (§ 3 ust. 14 cyt. rozporządzenia), mimo że w ich nazwie znajduje się słowo lokal. Lokale takie są wykorzystywane na cele inne niż mieszkalne, np. na prowadzenie działalności gospodarczej;
- pomieszczenie gospodarcze, gdyż jest to pomieszczenie znajdujące się poza mieszkaniem lub lokalem użytkowym, służące do przechowywania przedmiotów lub produktów żywnościowych użytkowników budynku, materiałów lub sprzętu związanego z obsługą budynku, a także opału lub odpadów stałych (art. 3 pkt 13 cyt. rozporządzenia);
- pomieszczenie techniczne, którym jest pomieszczenie przeznaczone dla urządzeń służących do funkcjonowania i obsługi technicznej budynku (art. 3 ust. 12 cyt. rozporządzenia).

W doktrynie przyjmuje się, że lokalem, w rozumieniu Kodeksu karnego, jest także lokal użytkowy, gdyż jest on miejscem konfliktów lub przedmiotem konfliktów wyczerpującym znamiona przestępstw, których popełnianie chce się przerwać⁴⁰. Nie wydaje się, by należało sięgać w tym wypadku po tak dolegliwy instrument karny; jeżeli w takim lokalu doszło do popełnienia przestępstwa, to wystarczająca jest sama kara.

Jako odrębny lokal trzeba traktować obiekt, w którym poszczególne pomieszczenia nie stanowią integralnej całości, ale rozmieszczone są w taki sposób, że łącznikiem umożliwiającym korzystanie z nich jest inne pomieszczenie, np. korytarz, po którego przeciwległych stronach położone są izby, a łącznik ten jest pomieszczeniem wspólnym dla kilku lokali. W judykaturze słusznie przyjmuje się, że: „Skoro osoby zamieszkujące w lokalach mają możliwość zaspokojenia swych potrzeb mieszkaniowych w oparciu o wyodrębniony zespół izb i pomieszczeń, nawet w sytuacji, gdy znajdują się one po przeciwległych stronach korytarza i oddzielone są od siebie klatką schodową, to nie jest to wystarczająca podstawa, by lokalom tym odmówić przymiotu samodzielności”⁴¹.

Obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym nie zależy od tego, kto jest jego właścicielem; może być nałożony na oskarżonego także wtedy, gdy jest on właścicielem lub współwłaścicielem lokalu⁴². W ten sposób ogranicza się jego prawo własności, do którego zakresu należy posiadanie rzeczy (*ius possidendi*), używanie rzeczy (*ius utendi*), pobieranie pożytków (*ius fruendi*), zużycie rzeczy (*ius abutendi*) oraz rozporządzanie nią (*ius disponendi*). Korzystając z rzeczy, właściciel może w szczególności pobierać z niej pożytki i inne dochody (art. 140 k.c.). Oskarżony będący właścicielem lokalu pozbawiony jest – z mocy orzeczenia sądu – możliwości korzystania z lokalu. Ograniczenia te nie dotyczą możliwości rozporządzania

⁴⁰ V. Konarska-Wrżosek, w: eadem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 523.

⁴¹ R.A. Stefański, w: M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, op. cit., s. 249.

⁴² A. Ziółkowska, w: V. Konarska-Wrżosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 312; P. Zakrzewski, w: J. Majewski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024, s. 326.

lokałem, a więc może lokal sprzedać lub wynająć⁴³. W literaturze stawia się zarzut, że stosowanie tego środka w stosunku do sprawcy będącego właścicielem lokalu pozostaje w sprzeczności z jedną z podstawowych zasad polskiego porządku prawnego, wyrażoną w art. 21 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r., to jest z zasadą ochrony prawa własności⁴⁴, a także z art. 64 ust. 3 Konstytucji RP, który stanowi, że: „Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności”⁴⁵. Z tego też powodu twierdzi się, że obowiązek ten nie dotyczy właściciela lokalu, gdyż ustawa nie zawiera stosownego zezwolenia wyrażonego *expressis verbis*⁴⁶. Kwestionując ten ostatni zarzut, trafnie argumentuje się, że nie można odczytywać treści art. 64 ust. 3 Konstytucji RP tak, że każde ograniczenie własności wymaga aktu rangi ustawy, bowiem ustawa jest zawsze aktem prawnym o charakterze generalnym, a nie indywidualnym, wskazany zaś wyżej przepis Konstytucji RP wymaga, aby ograniczenia własności miały swoją podstawę w ustawie. Na bazie ustawowego ograniczenia prawa własności zawartego w Kodeksie karnym sąd ma prawo, w wyroku skazującym na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, zobowiązać sprawcę, który jest właścicielem lub współwłaścicielem lokalu, do opuszczenia go na określony czas⁴⁷.

Orzeczeniu tego obowiązku nie stoi na przeszkodzie zameldowanie sprawcy w lokalu, który musi opuścić, bowiem zameldowanie jest jedynie czynnością materialno-techniczną, określoną w art. 28 ust. 4 ustawy o ewidencji ludności⁴⁸ i poświadcza pobyt danej osoby w lokalu oraz przebywania w nim. Nie jest tytułem prawnym do władania nieruchomością⁴⁹.

PRZESŁANKI ORZĘKANIA OBOWIĄZKU

Kodeks karny i Kodeks karny wykonawczy nie określają przesłanek orzekania nie tylko omawianego obowiązku, ale także innych środków probacyjnych. Oznacza to, że sąd ma szerokie możliwości korzystania z tego środka. Jest to jednak istotny mankament ich regulacji. Zasadnie w literaturze zwraca się uwagę że brak bardziej

⁴³ R.A. Stefański, *Warunkowy dozór Policji – nowy środek zapobiegawczy*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 6, s. 42.

⁴⁴ M. Tomkiewicz, *Bezpieczeństwo rodziny w świetle znowelizowanych przepisów prawa polskiego – teoria i rzeczywistość*, „Studia Warmińskie” 2012, nr 49, s. 281.

⁴⁵ J. Lachowski, w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116*, t. 2, Warszawa 2011, s. 571. Autor zgłosił ten pogląd, uważając, że: „Trzeba mieć jednak świadomość, że dopuszczalność oraz nałożenie takiego obowiązku na właściciela (współwłaściciela) stanowi ograniczenie prawa własności, które chronione jest w Konstytucji RP (por. art. 64 ust. 1–2). Uregulowanie to powinno być zatem stosowane wyjątkowo oraz ostrożnie” (J. Lachowski, w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna...*, op. cit., s. 1002).

⁴⁶ J. Mierzwińska-Lorencka, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 595.

⁴⁷ V. Konarska-Wrzosek, w: eadem (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 523.

⁴⁸ Dz.U. z 2024 r., poz. 736.

⁴⁹ A. Grochoła, D. Kozłowska, *Aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r. Wybrane zagadnienia*, „Kwartalnik Policyjny” 2017, nr 1, s. 84.

szczegółowych dyrektyw otwiera drogę do dość dowolnej interpretacji zarówno rozszerzającej, jak i zawężającej⁵⁰. Kodeks karny nie ogranicza stosowania tego środka do określonego rodzaju przestępstw.

Mogłoby się wydawać, że obowiązek ten może być stosowany wyłącznie w razie skazania za przestępstwa przemocy domowej, skoro orzekany w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary został dodany przez Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemianowaną Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw⁵¹ na Ustawę o przeciwdziałaniu przemocy domowej, a związany z warunkowym umorzeniem postępowania karnego – Ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw. Trafnie w literaturze zauważa się, że przedmiot ustawy, którą został wprowadzony obowiązek probacyjny, nie przesadza o zakresie jego stosowania, o ile nie zawarła ona takiego ograniczenia⁵². Oznacza to, że orzekanie tego środka jest uzależnione od skazania za przestępstwo, którego pokrzywdzonym jest osoba zajmująca lokal wspólnie ze sprawcą, a okoliczności jego popełnienia i właściwości sprawcy za tym przemawiają, zwłaszcza obawa jego popełnienia w razie wspólnego zajmowania lokalu z pokrzywdzonym. Ograniczenie katalogu przestępstw do popełnionych na szkodę osób zajmujących lokal wspólnie ze sprawcą wynika z istoty tego obowiązku; obowiązek ten powinien pozostawać w związku z popełnionym przestępstwem⁵³. Jego orzeczenie nie jest też ograniczone do przestępstw popełnionych z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, za czym przemawia wyraźne ograniczenie do tej kategorii przestępstw obowiązku określenia sposobu kontaktu skazanego z pokrzywdzonym w razie nałożenia obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1b k.k.).

Środek ten jest orzekany niezależnie od woli pokrzywdzonego; może być zastosowany nawet wówczas, gdy ten zgłasza sprzeciw. Jest to o tyle dziwne, że środek ten jest stosowany w jego interesie i głównie dlatego został wprowadzony do Kodeksu karnego. W piśmiennictwie, krytykując to rozwiązanie, argumentuje się tym, że: po pierwsze, w wypadku gdy sprawca jest właścicielem lokalu, może go sprzedać lub w inny sposób zdecydować o jego przeznaczeniu, co może stwarzać niekorzystną sytuację dla pokrzywdzonego, który mógłby oszacować ryzyko wystąpienia takiej sytuacji i podjąć decyzję o celowości zastosowania tego środka; po drugie, pokrzywdzony może nie być zainteresowany pozbyciem się sprawcy z lokalu ze względów ekonomicznych, gdy sprawca jest głównym żywicielem rodziny, a pokrzywdzony nie ma środków pozwalających na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych; po trzecie, nierespektowanie zdania ofiary może prowadzić do

⁵⁰ J. Skupiński, *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 1992, s. 282.

⁵¹ Dz.U. z 2023 r., poz. 535.

⁵² T. Koziół, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009, s. 202.

⁵³ M. Leonieni, W. Michalski, *Efektywność warunkowego umorzenia...*, op. cit., s. 55; J. Skupiński, *Warunkowe skazanie...*, op. cit., s. 289–290; wyrok SN z dnia 6 listopada 1970 r., V KRN 419/70, OSNKW 1971, nr 2, poz. 26; wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 r., V KRN 582/71, OSNKW 1973, nr 11, poz. 139.

rozdzielenia rodziny, która mimo kłopotów doprowadzających do naruszenia dóbr prawnych części z nich wzajemnie się kocha i chcą kontynuować związek⁵⁴.

Nie oznacza to, że sąd może stosować ten środek dowolnie. Trafnie w doktrynie podkreśla się, że stosując środki probacyjne, sąd jest obowiązany dokonać wnikliwego rozważenia rodzaju czynu przestępnego i okoliczności jego popełnienia oraz warunków i właściwości osobistych sprawcy⁵⁵. Mają one być adekwatne do popełnionego czynu i cech osobowości jego sprawcy⁵⁶. Przyjmuje się, że jego orzeczenie powinno być rozważane przede wszystkim w przypadku skazania za przestępstwa przeciwko rodzinie, zwłaszcza znęcania nad osobą najbliższą (art. 207 k.k.), ewentualnie przeciwko życiu lub zdrowiu⁵⁷.

Sąd Najwyższy wskazał, że: „Obowiązki nakładane w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary (...) powinny uwzględniać podstawowy cel warunkowego skazania, którym jest zapobieżenie powrotowi do przestępstwa”⁵⁸. Akcentując istotność znaczenia względów wychowawczych, argumentuje się, że ustanawianie, rozszerzanie lub zmienianie obowiązków w okresie próby może mieć miejsce – zgodnie z art. 74 § 2 k.p.k. – jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają⁵⁹. Generalnie pogląd taki jest słuszny, ale nie do każdego środka. W wypadku obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym względy te są drugorzędne, a na pierwszym planie jest ochrona pokrzywdzonego; okoliczność ta ma priorytetowe znaczenie.

Niewątpliwie rację ma Sąd Najwyższy, że nie jest dopuszczalne nałożenie na skazanego, któremu warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności, takiego obowiązku, który by w swej treści stanowił jeden ze środków karnych lub element kary⁶⁰. Pogląd ten znajduje pośrednio wsparcie w treści art. 72 § 1 *in principio* k.k., który przewiduje, że obligatoryjne orzeczenie obowiązku probacyjnego zmienia się na fakultatywne, gdy stosuje się środek karny. Jest to zalecenie szczególnie słuszne w zakresie orzekania obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, skoro jego treść pokrywa się ze środkiem karnym nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

⁵⁴ A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, *Funkcjonalność i adekwatność...*, op. cit., s. 305.

⁵⁵ M. Leonien, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim kodeksie karny. Analiza ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1974, s. 117.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 r., V KRN 582/72, OSNKW 1973, nr 11, poz. 139.

⁵⁷ P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, w: M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 549–550.

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 11 października 2011 r., WA 21/11, OSNwSK 2011, nr 1, poz. 1812.

⁵⁹ J. Skupiński, *Warunkowe skazanie...*, op. cit., s. 281.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 28 września 1972 r., I KR 134/72, OSNKW 1973, nr 1, poz. 8; postanowienie SN z dnia 12 marca 2020 r., V KK 19/20, LEX nr 3009110; wyrok SA w Krakowie z dnia 24 czerwca 1999 r., II AKa 119/99, LEX nr 38092; wyrok SA w Katowicach z dnia 16 lutego 2006 r., II AKa 5/06, LEX nr 191747; wyrok SA w Gdańsku z dnia 18 marca 2022 r., II AKa 382/21, LEX nr 3398669; A. Zoll, w: W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 53–116*, t. I, cz. 2, Warszawa 2016, s. 320.

TRYB ORZĘKANIA

Orzeczenie tego obowiązku w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego i warunkowym przedterminowym zwolnieniem z reszty kary pozbawienia wolności jest fakultatywne; jest pozostawione do uznania sądu. W art. 67 § 3 k.k. i art. 159 § 1 k.k.w. co do tego obowiązku zachowanie sądu jest określone za pomocą zwrotu „może nałożyć”. Co do stosowania środków probacyjnych w razie warunkowego przedterminowego zwolnienia wskazuje się, że sądowi jest pozostawiona ocena, które środki są w danym wypadku niezbędne do osiągnięcia celów, jakim ma służyć warunkowe zwolnienie i pomyślne kontynuowanie procesu readaptacji w warunkach wolnościowych. Sąd powinien stosować tylko takie środki, które są rzeczywiście niezbędne do uzyskania pozytywnego wyniku próby⁶¹. Niewątpliwie te zalecenia nie w pełni odnoszą się do obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, gdyż – jak wskazywano – głównym jego celem jest odizolowanie skazanego od pokrzywdzonego. Ze względu na to, że środek ten spełnia ważną rolę w zapewnieniu spokoju osobie, która zajmowała lokal wspólnie ze skazanym, nie można podzielić poglądu, że nie ma sensu jego stosowania wobec warunkowo zwolnionych⁶².

Inaczej jest w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary. Z art. 72 § 1 k.k. wynika, że orzeczenie środka probacyjnego jest obligatoryjne, a fakultatywne w sytuacji, gdy sąd orzeka środek karny⁶³. Rozwiązanie to zostało w literaturze ocenione pozytywnie⁶⁴. Obligatoryjne jest orzeczenie przynajmniej jednego obowiązku (art. 72 § 1 *in fine* k.k.), co w istotny sposób łagodzi obligatoryjność ich stosowania. Mimo fakultatywności orzeczenia obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, powinien on być zastosowany, jeżeli okoliczności przestępstwa i właściwości sprawcy przemawiają za jego orzeczeniem. Słusznie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że uprawnienie powinno się przekształcić w obowiązek, jeżeli okoliczności sprawy przemawiają za społecznie uzasadnioną potrzebą nałożenia na sprawcę któregośkolwiek z obowiązków, zaznaczając jednocześnie, że nie przystają one do każdego środka⁶⁵. W doktrynie przyjmuje się, że jego stosowanie ma uzasadnienie zwłaszcza w przypadkach stosowania wszelkiego typu przemocy domowej wobec osób, które mieszkają pod wspólnym dachem i mają do tego tytuł prawny⁶⁶.

W piśmiennictwie zgłasza się wniosek *de lege ferenda* wprowadzenia obligatoryjnego nakładania obowiązków probacyjnych na sprawcę niezależnie od zastosowania wobec niego środków karnych, co miałyby umożliwić pełniejszą realizację celów probacji, tj. realną weryfikację pozytywnej prognozy kryminologicznej, oraz

⁶¹ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 762.

⁶² S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 642.

⁶³ Wyrok SN z dnia 17 grudnia 2019 r., II KK 369/19, LEX nr 3561629; wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2019 r., II KK 283/18, LEX nr 2657501.

⁶⁴ P. Gensikowski, w: A. Adamski, M. Berent, M. Leciak (red.), *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w założeniach nowej polityki karnej*, Warszawa 2016, s. 246–250.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 6 listopada 1970 r., V KRN 419/70, OSNKW 1971, nr 2, poz. 26.

⁶⁶ V. Konarska-Wrzošek, w: eadem (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 522.

wpłynęłoby korzystnie na odbiór społeczny warunkowego zawieszenia wykonania kary⁶⁷. Jest on niezasadny, gdyż sąd najlepiej może ocenić na tle okoliczności konkretnej sprawy, czy stosowanie określonego środka jest konieczne.

CZAS I SPOSÓB WYKONANIA OBOWIĄZKU

Obowiązek ten jest orzekany na okres próby i jest z nim ściśle związany. W Kodeksie karnym nie został określony termin opuszczenia lokalu przez sprawcę, co rodzi wątpliwości w tej kwestii. W doktrynie przyjmuje się, że decyduje o tym sąd na podstawie art. 74 § 1 k.k. po wysłuchaniu skazanego⁶⁸. Wymóg orzeczenia obowiązku „po wysłuchaniu skazanego” oznacza, że wysłuchanie go jest obowiązkowe i sąd nie może od niego odstąpić⁶⁹. Słusznie jednak Sąd Najwyższy wskazuje, że: „Zawarty w tym przepisie zwrot: «po wysłuchaniu skazanego» – należy rozumieć jako:

dyrektywę, której realizacja wymaga dołożenia wszelkich starań mających na celu wysłuchanie skazanego i jego obrońcy, zwłaszcza przed wydaniem orzeczenia, które dla skazanego może być niekorzystne. Odstąpienie od ich wysłuchania powinno mieć charakter wyjątkowy i dopuszczalne jest tylko wówczas, gdy nie ma możliwości dopełnienia tej czynności. Nie może go usprawiedliwiać stosowanie wobec skazanego tymczasowego aresztowania w innej sprawie, zwłaszcza gdy w pismach procesowych podnosi on okoliczności, które mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia”⁷⁰.

W tym trybie sąd określa konkretną datę, do której ten obowiązek ma być przez sprawcę zrealizowany⁷¹. Art. 74 § 1 k.k. ma zastosowanie do tego obowiązku orzeczonego w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego przez odesłanie do niego w art. 67 § 4 k.k.

Natomiast Kodeks karny wykonawczy nie odsyła do art. 74 § 1 k.k. i nie zawiera podobnego przepisu co do warunkowego przedterminowego zwolnienia, a zatem obowiązek ten wiąże skazanego od momentu zwolnienia. Oznacza to, że nie może on powrócić do lokalu, który zajmował z pokrzywdzonym przed rozpoczęciem odbywania kary.

Środek ten może być wykonywany do zakończenia okresu próby. Słusznie Sąd Najwyższy uznał, że: „Istotą środków probacyjnych, nakładanych na podstawie art. 72 § 1 i § 2 k.k. jest to, iż mogą być one wykonywane, ale także egzekwowane,

⁶⁷ B. Kolarz, M. Literski, K. Sączek, *Obowiązki probacyjne (istota, założenia, cele oraz stosowanie w praktyce sądowej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 1, s. 87.

⁶⁸ R.A. Stefański, *Nowe środki...*, op. cit., s. 29; W. Marcinkowski, *Termin wykonalności orzeczeń sądowych w przedmiocie roszczeń majątkowych wynikających z zastosowania środków karnych bądź nałożenia obowiązków probacyjnych*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 2, s. 61; V. Konarska-Wrzošek, w: eadem (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 523.

⁶⁹ B. Kunicka-Michalska, w: M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego...*, op. cit., s. 1071.

⁷⁰ Wyrok SN z dnia 25 stycznia 1996 r., II KRn 183/95, OSNKW 1996, Nr 11–12, poz. 91; postanowienie SN z dnia 10 czerwca 1991 r., II KRn 48/91, OSNKW 1991, Nr 10–12, poz. 54.

⁷¹ A. Zoll, w: W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 324; V. Konarska-Wrzošek, w: eadem (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 823.

wyłącznie w okresie próby”⁷². Ma on charakter akcesoryjny i jest powiązany odpowiednio z warunkowym umorzeniem postępowania, warunkowym zawieszeniem wykonania kary oraz warunkowym przedterminowym zwolnieniem; w razie upływu okresu próby obowiązek ten traci rację bytu⁷³.

Skazany warunkowo zwolniony, który nie został oddany pod dozór, a jednocześnie zobowiązano go do wykonywania obowiązków związanych z okresem próby, zobligowany jest do: 1. bezzwłocznego, a najpóźniej w ciągu 7 dni od zwolnienia z zakładu karnego, zgłoszenia się do sądowego kuratora zawodowego sądu rejonowego, w którego okręgu będzie miał miejsce stałego pobytu; 2. zgłaszania się do sądowego kuratora zawodowego w określonych przez niego terminach i udzielania wyjaśnień co do przebiegu okresu próby; 3. niezmieniania bez zgody sądu miejsca stałego pobytu; wykonywania nałożonych na niego obowiązków (art. 159 § 2 k.k.w.).

W razie orzeczenia omawianego środka wobec sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej w związku z warunkowym umorzeniem postępowania i warunkowym zawieszeniem wykonania kary, sąd określa sposób kontaktu skazanego z pokrzywdzonym (art. 72 § 1b i art. 67 § 3 w zw. z art. 72 § 1b k.k.). Jego określenie jest obligatoryjne. Chodzi o określenie minimalnej odległości od osób chronionych, której sprawca nie może przekroczyć. Zdaniem Sądu Najwyższego: „Ustalenie sposobu kontaktowania się oskarżonego z pokrzywdzonymi na podstawie art. 72 § 1a k.k. stanowi uzupełnienie orzeczenia obowiązku opuszczenia lokalu, o którym mowa w art. 72 § 1 pkt 7b k.k.”⁷⁴. Zawarty w art. 72 § 1b k.k. zwrot: „nakładając na sprawcę obowiązek” wskazuje, że określenie sposobu wykonania omawianego obowiązku musi nastąpić jednocześnie z jego orzeczeniem. Obowiązek ten zatem musi być orzeczony w wyroku. Wprawdzie w myśl art. 74 § 1 k.k. określenie czasu i sposobu wykonania obowiązku może następować zarówno w postępowaniu jurydykcyjnym, jak i w postępowaniu wykonawczym, ale przepis ten ma zastosowanie w postępowaniu wykonawczym, jeżeli czasu i sposobu wykonania obowiązków sąd nie określił w wyroku⁷⁵. Przepis ten stanowi dla oskarżonego podstawę do domagania się określenia tych kontaktów, i sąd musi je określić, chociażby pokrzywdzony był temu przeciwny⁷⁶. Określenie przez sąd tych kontaktów może jednak w pewnych sytu-

⁷² Wyrok SN z dnia 10 grudnia 2008 r., II KK 106/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 2530.

⁷³ Wyrok SN z dnia 23 sierpnia 2018 r., V KK 262/18, LEX nr 2538861; wyrok SN z dnia 21 listopada 2017 r., III KK 472/17, LEX nr 2408305, KZS 2018, nr 2, poz. 7; wyrok SN z dnia 16 października 2014 r., III KK 261/14, KZS 2015, nr 1, poz. 17; J. Mierzwińska-Lorencka, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2025, s. 594-595.

⁷⁴ Wyrok SN z dnia 25 czerwca 2014 r., II KK 96/14, LEX nr 1483579 z glosą aprobusującą K. Postulskiego, LEX/el. 2015.

⁷⁵ M. Siwek, *Glosa do wyroku SA w Lublinie z dnia 27 września 2000 r.*, II AKA 180/00, „Palestra” 2003, nr 7-8, s. 256; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego materialnego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2005 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2006, nr 1, s. 81; K. Postulski, *Postępowanie przed sądem w zmienionym kodeksie karnym wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 2, s. 107; idem, *Glosa do wyroku SN z dnia 25 czerwca 2014 r.*, II KK 96/14, LEX/el. 2015; wyrok SA w Katowicach z dnia 26 stycznia 2012 r., II AKA 518/11, KZS 2012, nr 7-8, poz. 79.

⁷⁶ R.A. Stefański, *Środki probacyjne mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, „Pro-bacja” 2011, nr 1, s. 17.

acjach być uzasadnione i podyktowane potrzebą ustalania istotnych bieżących kwestii dotyczących przykładowo wspólnych dzieci oskarżonego i pokrzywdzonego, a sąd – w zależności od okoliczności – może określić taki sposób kontaktu, który zapewni bezpieczeństwo pokrzywdzonemu⁷⁷. Chodzi głównie o określenie sposobu kontaktu między skonfliktowanymi osobami najbliższymi w celu załatwienia ważnych życiowych spraw, np. majątkowych, dotyczących wspólnych małoletnich dzieci, po to, by zagwarantować możliwość kontaktu osób, które przestają razem mieszkać oraz zapewnić maksymalne bezpieczeństwo pokrzywdzonemu i nie stwarzać okazji do popełniania nowych przestępstw przez oskarżonego. Konieczne jest w wyroku określenie sposobu kontaktu oskarżonego z pokrzywdzonym, chociażby kontaktu pośredniego w celu omówienia oraz załatwienia określonych spraw.

Możliwe jest jednocześnie orzeczenie obowiązku powstrzymania się od kontaktowania z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a k.k.⁷⁸).

SKUTKI NARUSZENIA OBOWIĄZKU

Zawarte w wyroku orzeczenie o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym nie stanowi samoistnej podstawy do przeprowadzenia eksmisji⁷⁹. Wyrok zawierający taki obowiązek nie stanowi tytułu wykonawczego pozwalającego na podjęcie postępowania przymusowego w trybie postępowania egzekucyjnego⁸⁰.

W razie niewykonania obowiązku orzeczonego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary istnieje możliwość zarządzenia wykonania zawieszonej kary pozbawienia wolności (art. 75 § 2 k.k.), a orzeczonego w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego – podjęcia tego postępowania (art. 68 § 2 k.k.), z kolei orzeczonego w związku z warunkowym przedterminowym zwolnieniem – odwołania warunkowego zwolnienia (art. 160 § 3 k.k.w.).

Wprawdzie Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że: „Wykładnia literalna art. 244 k.k. skłania do objęcia zakresem tego przepisu zachowań polegających na naruszeniu obowiązków orzekanych na podstawie art. 72 § 1 k.k.”⁸¹, lecz w art. 244 k.k. nie został wymieniony omawiany obowiązek. W przepisie tym jest sankcjonowane niestosowanie się do orzeczonego przez sąd *verba legis* „nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym”, a tak jest określony ten nakaz mający charakter środka karnego (art. 39 pkt 2e k.k.). Brak w nazwie obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym mającego charakter środka probacyjnego słowa „okresowego” uniemożliwia objęcie niesto-

⁷⁷ S. Spurek, *Izolacja sprawcy od ofiary...*, op. cit., s. 261.

⁷⁸ V. Konarska-Wrzošek, w: eadem (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 523.

⁷⁹ G. Łabuda, w: J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 622.

⁸⁰ R. Skarbek, w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna...*, op. cit., s. 466; J. Mierzwińska-Lorencka, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks...*, 2025, op. cit., s. 594.

⁸¹ Wyrok SN z dnia 21 listopada 2012 r., III KK 42/12, LEX nr 1252719; wyrok SN z dnia 29 października 2019 r., III KK 522/19, LEX nr 3561391.

sowania się do niego zakresem art. 244 k.k., gdyż byłoby to możliwe w drodze rozumowania *per analogiam*, które jest niedopuszczalne w prawie karnym. Słusznie Sąd Najwyższy zauważył, że: „Wykluczone jest stosowanie analogii na niekorzyść sprawcy w zakresie katalogu zakazów i obowiązków na gruncie art. 244 k.k.”⁸². Nie ma potrzeby obejmowania tego obowiązku tym przepisem, bowiem dla jego zrealizowania wystarczające są sankcje przewidziane w art. 68 § 2, art. 75 § 2 k.k. i art. 160 § 3 k.k.w.

WNIOSKI

1. Przeprowadzona analiza potwierdziła postawioną tezę badawczą, że obowiązek opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jako środek probacyjny służy głównie ochronie pokrzywdzonego, a w mniejszym stopniu oddziałuje na skazanego, a także została pozytywnie zweryfikowana postawiona hipoteza badawcza, że jego uregulowanie nie wymaga istotnych zmian. W celu zapewnienia pełnej jego skuteczności zasadne jest jego rozszerzenie o obowiązek niezbliżania się do lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i jego bezpośredniego otoczenia. Pozwoliła także na sformułowanie kilku wniosków *de lege lata*.
2. Nakaz/obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w prawie karnym występuje w różnych postaciach prawnych, ale ich wspólnym celem jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz wyeliminowanie warunków umożliwiających sprawcy dopuszczenie się ponownego przestępstwa wobec pokrzywdzonego; mają zagwarantować pokrzywdzonemu poczucie bezpieczeństwa i umożliwienie zamieszkiwania w warunkach bezpiecznych i spokojnych.
3. Obowiązek opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, stosowany w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego, warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności lub warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia

⁸² Postanowienie SN z dnia 24 lutego 2010 r., I KZP 33/09, OSNKW 2010, nr 3, poz. 25 z glosami aprobowującymi B. Kurzępy, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 333–339, W. Zalewskiego, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2010, nr 3–4, s. 131–138, C. Kąkol, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 3, s. 175–184, i aprobowującymi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2010 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 1, s. 95–99; wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2000 r., II KKN 335/99, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2001, nr 9, poz. 1; postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2009 r., I KZP 28/08, OSNKW 2009, nr 2, poz. 14; postanowienie TK z dnia 13 czerwca 1994 r., S 1/94, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 1994, nr 1, poz. 28; wyrok TK z dnia 6 lipca 1999 r., P 2/99, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 1999, nr 5, poz. 103; wyrok TK z dnia 20 lutego 2001 r., P 2/00, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” 2001, nr 2, poz. 32; wyrok TK z dnia 7 lipca 2003 r., SK 38/01, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego”, Seria A, 2003, nr 6, poz. 61; wyrok TK z dnia 25 maja 2004 r., SK 44/03, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego”, Seria A, 2004, nr 5, poz. 46; R. Dębski, *Pozastawowe znamiona przestępstwa*, Łódź 1995, s. 19; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010, s. 194, 224–233.

wolności, występuje w charakterze środka probacyjnego, za czym przemawia jego ułożenie w katalogu środków probacyjnych, zawartym w art. 72 § 1 k.k., do którego odsyłają art. 67 § 1 k.k. i art. 159 § 1 k.k.w.

4. W regulacjach tego obowiązku nie ma określonych przesłanek jego stosowania ani też ograniczenia jego orzekania do określonych przestępstw. Niemniej cel i treść tego obowiązku wskazują, że jego orzekanie jest uzależnione od skazania za przestępstwo, którego pokrzywdzonym jest osoba zajmująca lokal wspólnie ze sprawcą, a okoliczności jego popełnienia i właściwości sprawcy za tym przemawiają, zwłaszcza obawa popełnienia przestępstwa w razie wspólnego zajmowania lokalu z pokrzywdzonym. Wprawdzie sąd, orzekając obowiązki probacyjne powinien uwzględniać ich cel wychowawczy, jednakże co do tego środka względy te mają znaczenie drugorzędne, a pierwszoplanowa jest ochrona pokrzywdzonego.
5. Obowiązek ten jest orzekany na okres próby i jest z nim ściśle związany, ale nie jest ustawowo określony termin opuszczenia lokalu przez sprawcę. W wypadku jego stosowania, w związku z warunkowym umorzeniem postępowania i warunkowym zawieszeniem wykonania kary, sąd określa konkretną datę opuszczenia lokalu po wysłuchaniu oskarżonego. W razie warunkowego przedterminowego zwolnienia obowiązek ten wiąże skazanego od momentu zwolnienia i oznacza, że nie może on powrócić do lokalu, który zajmował z pokrzywdzonym przed rozpoczęciem odbywania kary.
6. W razie niewykonania tego obowiązku orzeczonego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary istnieje możliwość zarządzenia wykonania zawieszonych kary pozbawienia wolności (art. 75 § 2 k.k.), orzeczonego w związku z warunkowym umorzeniem postępowania karnego – podjęcia tego postępowania (art. 68 § 2 k.k.), a orzeczonego w związku z warunkowym przedterminowym zwolnieniem – odwołania warunkowego zwolnienia (art. 160 § 3 k.k.w.). Niestosowanie się do tego obowiązku nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 244 k.k., gdyż nie jest on w nim wymieniony, przepis ten dotyczy nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, który jest środkiem karnym (art. 39 pkt 2e k.k.).

BIBLIOGRAFIA

- Budyn-Kulik M., w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Czarkowska M., *Nakaz opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie*, „Praca Socjalna” 2021, nr 1.
- Dębski R., *Pozaustawowe znamiona przestępstwa*, Łódź 1995.
- Gensikowski P., w: A. Adamski, M. Berent, M. Leciak (red.), *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w założeniach nowej polityki karnej*, Warszawa 2016.
- Grochoła A., Kozłowska D., *Aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r. Wybrane zagadnienia*, „Kwartalnik Policyjny” 2017, nr 1.
- Hofmański P., Paprzycki L.K., Sakowicz A., w: M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.

- Hypś S., w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Jaworska-Wieloch A., Sitarz O., *Funkcjonalność i adekwatność środka karnego i obowiązku probacyjnego nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Czy regulacje prawnokarne odpowiadają potrzebom osób pokrzywdzonych?*, „Archiwum Kryminologii” 2019, nr 1.
- Kakol C., *Glosa do Postanowienie SN z dnia 24 lutego 2010 r.*, I KZP 33/09, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 3.
- Kolarz B., Literski M., Sączek K., *Obowiązki probacyjne (istota, założenia, cele oraz stosowanie w praktyce sądowej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 1.
- Konarska-Wrzošek V., w: eadem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Kozioł T., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009.
- Kunicka-Michalska B., w: M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego. Kara i inne środki reakcji prawnokarnej*, t. 6, Warszawa 2016.
- Kunicka-Michalska B., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970–1977*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Łódź 1982.
- Kutrzebski J., *Warunkowe umorzenie postępowania a odpowiedzialność karna*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1974, nr 63.
- Kurzępa B., *Glosa do Postanowienie SN z dnia 24 lutego 2010 r.*, I KZP 33/09, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8.
- Lachowski J., w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116*, t. 2, Warszawa 2011.
- Lachowski J., w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116*, t. 2, Warszawa 2021.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Leonieni M., *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim kodeksie karnym. Analiza ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1974.
- Leonieni M., Michalski W., *Efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego w praktyce sądowej*, Warszawa 1975.
- Łabuda G., w: J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Marcinkowski W., *Termin wykonalności orzeczeń sądowych w przedmiocie roszczeń majątkowych wynikających z zastosowania środków karnych bądź nałożenia obowiązków probacyjnych*, „Przeгляд Sądowy” 2005, nr 2.
- Marek A., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973.
- Mierzwińska-Lorencka J., w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Mierzwińska-Lorencka J., w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2025.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010.
- Pawela S., *Środki probacyjne w kodeksie karnym*, „Nowe Prawo” 1974, nr 2.
- Postulski K., *Glosa do wyroku SN z dnia 25 czerwca 2014 r.*, II KK 96/14, LEX/el. 2015.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Postulski K., *Postępowanie przed sądem w zmienionym kodeksie karnym wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 2.
- Siwek M., *Glosa do wyroku SA w Lublinie z dnia 27 września 2000 r.*, II AKa 180/00, „Palestra” 2003, nr 7–8.
- Skarbek R., w: M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 32–116*, t. II, Warszawa 2010.
- Skonieczna-Masternak P., *Prawnnonaturalne aspekty istnienia środków kompensacyjnych w polskim prawie karnym z punktu widzenia rozwoju systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem*, w: M. Sopiński (red.), *Aksjologia systemu prawa*, t. II, Warszawa 2023.
- Skupiński J., *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 1992.

- Słupek M., *Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i inne środki ochrony prawnej pokrzywdzonych przemocą domową*, w: W. Jedlecka i in. (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności. Z zagadnień nauk penalnych*, Wrocław 2019.
- Spurek S., *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013.
- Spurek S., *Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie od ofiary*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Spurek S., *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Warszawa 2011.
- Stefański R.A., w: M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis 2024.
- Stefański R.A., w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2025.
- Stefański R.A., *Nowe środki probacyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2010 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 1.
- Stefański R.A., *Środki probacyjne mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, „Probacja” 2011, nr 1.
- Stefański R.A., *Warunkowy dozór Policji – nowy środek zapobiegawczy*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 6.
- Śliwowski J., *Zasady wykonania kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności według nowego ustawodawstwa karnego*, Warszawa 1969.
- Tomkiewicz M., *Bezpieczeństwo rodziny w świetle znowelizowanych przepisów prawa polskiego – teoria i rzeczywistość*, „Studia Warmińskie” 2012, nr 49.
- Wrona G., *Obowiązki nakładane na osoby skazane z art. 207 § 1 k.k. w orzecznictwie sądów rejonowych*, „Archiwum Kryminologii” 2011, nr XXXIII.
- Zakrzewski P., w: J. Majewski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Zalewski W., *Glosa do Postanowienie SN z dnia 24 lutego 2010 r.*, I KZP 33/09, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2010, nr 3–4.
- Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 19, Poznań 1998.
- Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 26, Poznań 2000.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2010.
- Ziółkowska A., w: V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Zoll A., w: W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 53–116*, t. I, cz. 2, Warszawa 2016.
- Zoll A., *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Kraków 1973.

Cytuj jako:

Stefańska B.J., *Obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym jako środek probacyjny*, „Ius Novum” 2025, nr 2(19), s. 36–56. DOI: 10.26399/iusnovum.v19.2.2025.12/b.j.stefanska